

การศึกษาภูมินามและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในตำนานพื้นบ้านเรื่องพ่อตาโจงโดง

A Study of The Indigenous Place Name and Local History in The Folk Legend about Father-in-Law, Chong Dong

เจริญพงษ์ วิชัย¹

Jaroenphong Wichai

Received : 19 สิงหาคม 2563

Revised : 7 มิถุนายน 2564

Accepted : 18 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมินามพื้นบ้านและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านเรื่องพ่อตาโจงโดง ลุ่มน้ำคลองแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นเรื่องเล่าปรัมปราที่เล่าสืบต่อกันมาในลักษณะนิทานพื้นบ้าน ศึกษารวบรวมข้อมูลจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน และเอกสารหรือแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณค่า และความหมายของระบบภูมินามพื้นบ้าน ตามกรอบแนวคิดทางทฤษฎีทางด้านคติชนวิทยา

ผลการศึกษา ตำนานพื้นบ้านเรื่องพ่อตาโจงโดงเป็นเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณ หมู่บ้านไกรสร ตั้งอยู่ลุ่มน้ำคลองแสง (บริเวณเขื่อนรัชชประภาในปัจจุบัน) กล่าวถึงครอบครัวตาโจงโดง มีลูกสาวชื่อทองตึง ต่อมาได้แต่งงานกับนายยมดิง ประกอบอาชีพทำไร่ มีช้างป่าบุกทำลายพืชไร่เสียหาย นายยมดิงออกติดตามไล่ล่าช้างป่าไปถึงบริเวณเมืองพังงาในปัจจุบัน ช้างช้างแล้วตัดงาช้างฟิงไว้กับภูเขา เป็นที่มาของชื่อจังหวัดพังงา

¹ อาจารย์ ดร. วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lecturer, Dr in Buddhapanya Sri Dvaravati Sangha College, Rai Khing Phra Aram Luang,
Maha Chulalongkorn University

ตำนานพื้นบ้านเรื่องนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับภูมินามพื้นบ้านสถานที่ต่าง ๆ ในอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ บ้านลูกช้าง บางตาม ช่องลูกปาย เขาโหลน ช่องม้าเหลียว หมาแหงน แลนคารู เขาพร้าหัก ช่องลม ถ้ำดิน และภูมินามพื้นบ้านสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดพังงา ได้แก่ บ้านช้างนอน เขาหินลับ บ้านตากแดด เขาช้าง ถ้ำฟุ้งช้าง บางลาก หอก วังหม้อแกง ช่องเขาขาด ทับปุด คุณค่าของตำนานพ่อตาโจงโดง ทำให้ทราบถึง ประวัติความเป็นมาและสาเหตุของการกำหนดภูมินามพื้นบ้าน สะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ ของบรรพบุรุษ และเป็นเครื่องมือให้ความบันเทิง ควบคู่กับการอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบต่อไป

คำสำคัญ : ภูมินาม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำนานพื้นบ้าน พ่อตาโจงโดง นายยมดิ่ง

Abstract

The objective of this article is to study the indigenous place names (toponyms) and local history existing in folktale called Father-in-law “Chong Dong” in Klong Saeng River basin Suratthani Province, which is a legendary story that was told continually in the form of folk tales. This study was done by collecting information from the villagers’ words and various related documents / information sources. The article is being processed by studying and analyzing values and the meaning of the local topographic system according to the theoretical concept with integrated characteristics including in folklore.

The result of this study is telling the history of the ancient community, Kraisorn Village located in Klong Saeng River Basin (at the present Ratchaprapa Dam) which mentioned about Chong Dong’s family. He had a daughter, “Thongteung” whom later got married with Mr. Yomdeung. Yomdeung was a farmer. There were wild elephants destroying

his farm crops, so he went to seek and hope to chase the elephants in the jungle where the current is Phang Nga area. He killed those elephants, and cut their ivory, then put them rest against the mountain. This is the origin of the name of Phan Nga Province. This local legend is related to the local landscape in various places in Phanom District, Surat Thani Province, which are Ban Louk Chang, Bang tarm, Chongloukprai, Khaoloan, Chongmarliew, Mharngaen, Landkharu, Khaophrasuk, Chonglom, Thamdin villages, and other local landscapes in Phan Nga Province including Ban Changnoi, Khaohinlap, Ban Takdaed, khao Chang, Thamphoungchang, Banglakhork, Vangmorkaeng, Chongkhaokhard, Thuppoud Villages. The value of Chong Dong legend enables us aware of the history and the reasons for the determination of the local landscape that is a reflection on the way of life, the ancestral belief and an entertainment tool which is worth preserving with continue living.

Keywords : The Indigenous Place, Name folk legend, The Folk Legend, Chong Dong, Yomdeung

บทนำ

ภูมินามประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ คำว่า ภูมิ หมายถึง แผ่นดิน พื้นที่ ส่วนคำว่า นาม หมายถึง ชื่อ ดังนั้นภูมินามจึงหมายถึงชื่อสถานที่ต่าง ๆ ที่เรียกขานสืบกันมาแต่โบราณ ชื่อบ้านนามเมืองต่าง ๆ เหล่านั้น ล้วนแล้วแต่มีความเป็นไปเป็นมาที่กล่าวถึงเหตุของการตั้งขึ้นหรือการได้มาซึ่งชื่อนั้น ๆ ชุมชนใดที่ก่อตั้งมาช้านานก็มักจะมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับภูมินามของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยที่เรื่องเล่าส่วนใหญ่มักจะอยู่ในรูปของตำนาน นิทานพื้นบ้าน ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง เรื่องเล่าเหล่านี้เป็นเสมือนกระจกเงา

สะท้อนภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ ฯลฯ หากมองโดยละเอียด กล่าวได้ภูมินามท้องถิ่นเป็นภาพสะท้อนองค์ประกอบแทบทุกส่วนของสังคมสมัยนั้น ๆ การศึกษาภูมินามท้องถิ่นจึงมีความสำคัญยิ่ง สำหรับคนในถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปเป็นมาของท้องถิ่นตนเอง ที่ปรากฏเป็นภาพสะท้อนย้อนรอยอดีตจากเรื่องเล่า

การที่จะสนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย และหลายฝ่ายมักจะเข้าใจผิดว่าสิ่งที่จะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ การพัฒนาอาชีพ หรือการมีงานทำเท่านั้น แท้จริงแล้วการร่วมกันศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นหัวใจสำคัญของความเป็นชุมชน คือ การมีส่วนร่วม หรืออัตลักษณ์ร่วมของคนในชุมชน บนฐานความคิดที่ว่าถ้าหากคนในชุมชนมีความเชื่อบางสิ่งบางอย่างที่สำคัญร่วมกัน ความเชื่อดังกล่าวจะร้อยรัดคนไว้ได้ ฐานคิดเช่นนี้ได้รับการยืนยันจากประสบการณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เคยผ่านยุคสมัยที่ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นมาแล้วในอดีต (ชลอ เอี่ยมสุทธิ, 2545)

อำเภอพนม เป็นอำเภอชายแดนทางด้านทิศตะวันตก ของตัวเมืองสุราษฎร์ธานี เขตติดต่อกับอำเภอตะกั่ว และอำเภอทับปุด จังหวัดพังงา ด้วยความเป็นผืนแผ่นดินที่ติดต่อกัน จึงเกิดมีตำนานเรื่องเล่าที่เชื่อมสัมพันธ์กันอยู่ระหว่างพนมกับพังงาหลากหลายเรื่องราว ทั้งที่เป็นเรื่องระหว่างชุมชน และเรื่องระดับปัจเจกบุคคล เรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ควรอนุรักษ์สืบสานส่งต่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ นั่นก็คือตำนานเรื่องพ่อตาโจงโดง เนื้อเรื่องกล่าวถึงชื่อหมู่บ้านและสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ลำธาร ภูเขา ฯลฯ ในอำเภอพนมและจังหวัดพังงาบางส่วน ซึ่งได้กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ตั้งอยู่ในฐานะปู่ขนิยนุคคลแห่งบ้านไกรสร กลุ่มน้ำคลองแสง หรือบริเวณเหนือเขื่อนรัชชประภาในปัจจุบัน มีรายละเอียดดังจะได้ยกมากล่าวตามลำดับ ต่อไปนี้

ตามดิง : ต้นเค้าแห่งตำนานภูมินามพื้นบ้าน

ตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมามีชายโสดวัยกลางคนผู้มีนามว่า “ยมดิง” มีภูมิลำเนาอยู่ในแถบถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีน้องสาวร่วมอุทรนามว่า “ยมโดย” อยู่มาไม่นานผู้เป็นน้องสาวก็ล้มป่วยลง ไร้หมอที่จะเยียวยารักษาได้ กระทั่งถึงแก่

อนิจกรรม ยมตั้งผู้เป็นพี่ชายโศกเศร้าเสียใจยิ่งนักกับการจากไปของน้องสาว จึงตัดสินใจออกเดินทางเที่ยวระเหเร่ร่อนมุ่งหน้าลงมาทางปักษ์ใต้ กระทั่งเดินทางล่องมาที่บ้านไกรสร ลุ่มน้ำคลองแสง บริเวณเขื่อนรัชชประภา อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานีในปัจจุบัน

สมัยก่อนในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ จะมีผู้ทรงอิทธิพล เป็นที่เคารพยำเกรงของชาวบ้าน คนต่างถิ่นใครผ่านไปผ่านมา ก็มักนิยมแวะเวียนเข้าไปหา ณ หมู่บ้านไกรสรแห่งนี้ บุคคลดังกล่าวมานั้น มีนามว่า “ตาโจงโดง” เมื่อครั้งนายยมตั้ง เดินทางมาถึงหมู่บ้านแห่งนี้ ก็มุ่งหน้าไปยังบ้านตาโจงโดง เพื่อฝากเนื้อฝากตัวกับเจ้าถิ่น ซึ่งเป็นการกระทำตามสมัยนิยม และขอพักอาศัยอยู่ที่นั่น เขาช่วยเหลือกิจการงานต่าง ๆ ทุก ๆ อย่าง นายยมได้ออกไปช่วยตาโจงโดงเก็บน้ำขึ้นยาง เก็บเสร็จแล้วก็จุดไฟเผาโพรงต้นยางที่เจาะไว้สำหรับรองรับน้ำขึ้น เพื่อจะได้มาเก็บในวันรุ่งขึ้นต่อไป ดังมีเนื้อความตอนหนึ่งในนิราศพนมกล่าวถึงตายมตั้ง ครั้งเมื่อเดินทางดั้นด้นจากประจวบคีรีขันธ์มาถึงบ้านตาโจงโดง ความว่า (พระราชรัตนกวี (ก. ธมมาร), 2559 : 142-151)

“เข้าอาศัยเคหาตาโจงโดง คนคู่โงงอยู่ในบ้านไกรสร
ตาสมัครักใคร่ไม่ต้อรอน ช่วยหาบคอนเข้าป่าหาน้ำขึ้น”

พ่อตาโจงโดง : นามเทพทรงอิทธิฤทธิ์แห่งลุ่มน้ำคลองแสง

ความเชื่อท้องถิ่นของชาวภาคใต้ที่ยังสืบทอดมาถึงยุคปัจจุบันอย่างหนึ่งนั้น คือ เชื่อเรื่องอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้เป็นเจ้าที่ ภาษาถิ่นเรียกว่า พ่อตา-แม่ตาย เชื่อว่ามีวิญญาณสถิตอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ชุมชน หรือภูเขา ลำน้ำ ต้นไม้ เป็นต้น บางท้องถิ่นยังเชื่อว่าพ่อตา-แม่ยาย สามารถปรากฏกายให้เห็นได้ในลักษณะของการแปลงกายเป็นสัตว์ประเภทต่าง ๆ เช่น เสือ หมี งู จระเข้ เป็นต้น แต่ละหมู่บ้านหนึ่ง ๆ มักจะมีศาลพ่อตาหรือแม่ยาย อย่างน้อยแห่งหนึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพสักการบูชา มีการบนบานขอให้ช่วยคุ้มครองปกป้องรักษา และบันดาลสิ่งที่ดีตนปรารถนา

ในที่นี้กล่าวถึง พ่อตาโจงโดง ผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ ณ เหนือเขื่อนรัชชประภาที่ชาวบ้านยังเคารพศรัทธา นั่นคือ ตาโจงโดง ตามตำนานเล่าว่าเป็นสามัญชน

แห่งบ้านโกษร ลุ่มน้ำคลองแสง ดังมีปรากฏในบทประพันธ์เรื่องเที่ยวอ่าวพังงา (พระครูธรรมสารวิมล (พระครูธรรมสารวิมล (เคลือบ จิตตาวีโล), 2522 : 16-23) บอกถึงลักษณะนิสัย อาชีพ และสถานะทางสังคมของ “ตาโจงโดง” จับเอาใจความได้ว่าตาโจงโดงเป็นผู้นำในหมู่บ้าน โกษร มีลักษณะนิสัยใจคอเป็นนักเลงและดุโง ซึ่งคำว่านักเลงในสมัยก่อนใช้เรียกผู้ที่มีนิสัยใจคอกว้างขวาง โอบอ้อมอารี และมีภาวะความเป็นผู้นำดังเนื้อความว่า

“ในถิ่นแดนแสนกันดานเจ้าบ้านป่า ชื่อว่าตาโจงโดงโงทุกหน

นักเลงใหญ่ใจกล้าหัวหน้าชน ยมดิงยลจึงสมัครขอพักกาย”

“ส่วนที่บอกว่าเป็นคนโง่นั้น สันนิษฐานว่าไม่ใช่เป็นผู้ที่มีนิสัยฉ้อโกงเบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่น หรือเข่นฆ่าใครแต่อย่างใด” (สัมภาษณ์พระครูธรรมสารวิมล (เคลือบ จิตตาวีโล), 2550) มองได้ว่าเป็นการใช้คำสัมผัสระหว่างวรรคของกวีผู้แต่ง ตามหลักฉันทลักษณ์ คือระหว่างคำว่าโจงโดง สัมผัสกับคำว่าโง อีกนัยหนึ่งตามที่ชาวบ้านในถิ่นนี้กล่าวถึงใครว่าเป็นคนโง นั่นคือ “ผู้ที่มีนิสัยใจคอเข้มแข็ง ไม่ยอมก้มหัวให้กับคนผิด เป็นผู้พิทักษ์รักษาความถูกต้อง หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าเสือ ประเภทที่เป็นผู้ทรงคุณธรรม ปกป้องช่วยเหลือชาวบ้าน” (สัมภาษณ์นายขุน อันแขวงค์, 2550)

วิธีการประกอบสัมมาอาชีพของตาโจงโดงก็เอียงสามัญชนชาวบ้านป่าในอดีตจากบทประพันธ์ดังกล่าวระบุชัดว่า “เจาะชัน” หาน้ำมันชันจากต้นยาง ที่เรียกกันว่าน้ำมันชันยาง หรือชันยาง ที่เอามาทำเป็นเชื้อเพลิงให้แสงสว่างในยามค่ำคืน คือ “ได้” และใช้หาอุดรอยร้าวของเรือตามร่องกระดานที่ตอกหมัน

จากสามัญชนคนธรรมดากลายเป็นผู้ยังคงอยู่โดยความเป็นเทพผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ เป็นเรื่องที่ชวนคิดชวนสงสัย ดังมี อุทาหรณ์ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ และตำนานเรื่องเล่าของจีน และประเทศอื่น ๆ กล่าวถึงเทพ หรือเทวดาภาคพื้นดินจำนวนมากมาย บุคคลเหล่านั้นหลังจากตายไปแล้วทำไมจึงมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เช่น เทพเจ้ากวนอู เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นต้น

ในเรื่องนี้หากมองในมุมมองตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีการกล่าวถึงหลักคำสอนที่ำคนให้เป็นเทวดา ที่เรียกว่าหลัก “เทวธรรม” ประกอบด้วย หิริ กับ โอตตปปะ คือ ความเป็นผู้ละอายชั่ว เกรงกลัวต่อบาป แสดงถึงว่า บุคคลผู้นั้นต้องเป็นผู้ประพฤติตนตั้งอยู่ในความดีงาม ด้วยคุณธรรมความดีนี้เอง ที่ทำให้คนธรรมดากลายเป็นเทพผู้ที่โลกจารึกจดจำ

สะท้อนวิถีชีวิต : ตายมดิงกับยายทองดิง

ตาโจงโดงมีบุตรสาวหัวแก้วหัวแหวนเพียงคนเดียว ชื่อว่า “ทองดิง” ครั้นเมื่อนายยมดิงเดินทางมาจากประจวบคีรีขันธ์ถึงบ้านไกรสร แห่งลุ่มน้ำคลองแสง ก็ได้เข้าพักอาศัยอยู่ที่บ้านตาโจงโดง ช่วยเหลือกิจการงานต่าง ๆ ของตาโจงโดงอย่างแข็งขัน จนเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของเจ้าเรือน และมีความสนิทสนมกับทองดิงผู้เป็นลูกสาว ธรรมดาชายหนุ่มกับหญิงสาวเมื่ออยู่ใกล้กัน ดังคำคนโบราณที่ว่า “ฟางอยู่ใกล้ไฟ ไม่นานก็คงเห็นควัน” ธรรมดาของหญิงสาวในสมัยนั้น มักเป็นผู้รักนวลสงวนตัว มีหรือที่จะขายตามองดูชายหนุ่ม ไยจะต้องกล่าวถึงการเผยวาทะจากพุทธศาสนนา ตามวิสัยของกุลสตรีในสมัยกระโน้น นางสาวทองดิงก็เช่นนั้น ยามอยู่ต่อหน้ากันสองต่อสอง หลายครั้งหลายหนที่นายยมดิงหนุ่มบ้านไกลขายตามองพลางเฝ้าวาทะทำนองพูดเกี้ยว นางสาวยมดิงก็ได้แต่เหนียมอาย กระมิดกระเมี้ยน แต่ด้วยความใกล้ชิดหยอกล้อเล่นกันกลายเป็นความสนิทสนม ไม่นานนักทั้งสองก็ได้ตกลงรับปากรับคำสัญญารักต่อกัน

ความนี้ทราบถึงตาโจงโดงผู้เป็นบิดา ด้วยเหตุที่ท่านมีใจรักใคร่ชอบพอนายยมดิงเป็นทุนอยู่แล้ว เพราะเห็นว่าหน่วยก้านดี เป็นคนเอาการเอางาน ประพฤติตนตั้งอยู่บ้านศีลธรรมอันดีงาม ห่วงไกลอบายมุข ปากทางแห่งความเสื่อมทุกประการ จึงได้เรียกทั้งคู่เข้ามาคุย ในที่สุดตายมดิงก็ได้แต่งงานอยู่กับนางสาวทองดิง

ตายมดิงกับยายทองดิงคู่สามีภรรยา ก็ได้ดำเนินวิถีชีวิตเช่นชาวบ้านทั่วไป ยึดอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการเพาะปลูกเพื่อไว้บริโภคในครัวเรือน ช่วงแล้งถางไร่เตรียมพื้นที่เพาะปลูก คราถึงกาลต้นวสันตฤดูเข้ามาเยือน สายฝนเริ่มโปรยปราย

เกษตรกรเตรียมตัวลงไร่ปลูกข้าว หรือที่เรียกเป็นสำเนียงเสียงได้ว่า “นัมข้าว” หรือข้าวหยอดหลุม การเกษตรสมัยนั้นพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก พอข้าวกล้าสุกดีแล้วก็ทำการเก็บเกี่ยวใส่ยุ้งฉาง หรือเรียกว่า “เรือนข้าว” เก็บไว้ดำกินตลอดปี จนกว่าฤดูฝนจะมาเยือนอีกครั้ง ในขณะที่เดียวกันก็ได้ปลูกผักพืชพันธุ์นานาด้วย ก็เพื่อไว้เก็บกินบ้าง แจกจ่ายแก่เพื่อนบ้านบ้าง

มีอยู่ปีหนึ่งตามดิงกับยายทองดิง ก็ได้ทำไร่ปลูกข้าวเช่นทุก ๆ ปี การทำไร่สมัยนั้นก็มักจะนิยมลงแขก เพื่อนสมาชิกในหมู่บ้านมาช่วยเหลือนกัน เป็นสังคมที่เป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน วันนี้ไปไร่คนนั้น พรุ่งนี้ไปไร่คนโน้น ภาษาท้องถิ่นเรียกว่าการ “โซแรง”, “ขอแรง” หรือ “ออกปาก” นี่ก็นับว่าเป็นอุบายโดยอ้อมอย่างหนึ่งซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ลักษณะมิตรช่วยมิตร มีในยายจ้างกับลูกจ้าง

ปีนั้นฝนฟ้าอากาศดี ประกอบกับดินที่อุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว ข้าวกล้าในไร่ของตามดิงก็แตกดอกออกรวงงอกงามดี ชนิดที่เขาพูดเปรียบเปรยกันว่า “รวงละหม้อ กอละเกวียน” แต่ช่วงประไรเลย พอข้าวออกรวงเริ่มจะสุก ปรากฏว่ามีช้างเถื่อนโขลงใหญ่บุกทำลายพืชพันธุ์ธัญญาหารและข้าวกล้าในไร่เสียหายจนหมดสิ้น ด้วยหมายจะกำจัดช้างโขลงนี้เสีย ตามดิงจึงได้สั่งให้ยายทองดิงจัดเตรียมเสบียงอาหารมีข้าวสาร ปลาแห้ง กะปิ เกลือ หอม กระเทียม เป็นต้น ฝ่ายตากก็จัดเตรียมกระสุนดินปืน เส้รังสรรพแล้วจับปืนคาบศิลา มีด เหน็บ พรว้า และหอกใบพายคู่ใจ ออกติดตามช้างพร้อมกับสุนัขตัวหนึ่ง

ตำนานกำเนิดภูมินามพื้นบ้านในอำเภอพนม

บ้านลูกช้าง

ขณะที่ตามดิงไล่ติดตามมานั้น โขลงช้างเถื่อนเตลิดหนี เลาะลัดดงพงไพร จากผืนป่าคลองแสง ข้ามภูผาห้วยละหารลำธารน้อยใหญ่มาออกคลองสก ปรากฏว่ามีช้างพังทองแก่ตัวหนึ่งตกใจกระโดดตกลงกลางคลอง ทำให้แม่ช้างตัวนั้นตก ลูกช้างที่ตกจากท้องช้างพังตัวนั้นกลายเป็นก้อนหิน มีรูปลักษณะเหมือนกับช้าง ตั้งอยู่กลางลำน้ำคลองศก บริเวณนั้นเลยเรียกขานกันว่า “บ้านลูกช้าง” สืบมาถึงปัจจุบัน

บางตาม

ขณะที่ออกตามไล่ล่าช้างมาถึงกลางป่าแห่งหนึ่ง ด้วยความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ตามยมดิ่งถอยหอกลากเดินโซซัดโซเซ ไล่ตามช้างมาเรื่อยอย่างไม่หยุดยั้ง ตำนานเล่าว่า รอยหอกของตามยดิ่งกลายเป็นลำธาร เรียกว่า “บางตาม”

ช่องลูกปราย เขาโหลน

ดังกล่าไปแล้ว อาวุธหาได้มีแต่หอกเท่านั้นที่ตามยดิ่งนำติดตัวมา ยังปืนยาวอีก กระบอกสะพายหลังมาด้วย พอไล่ช้างมาทันในบริเวณกลางป่าแห่งหนึ่งเป็นพื้นที่ราบอยู่ ระหว่างช่องเขา ตามยดิ่งไม่ช้าก็หมายสังหารช้างไพร่ให้อาสน์ ชักปืนยาวพาดทาบกับต้นไม้ กลั่นลมหายใจภาวนาคาลาสั่งสุนับนกปืนในทันทีเสียงปืนดังก้องภูเขา แต่กระสุนพลาดเป้า ช้างวิ่งหนีกันกระจัดกระเจิง ตามยดิ่งโมโหยิงนกจับปืนขว้างไปโดยไม่หมายที่ตกช่องเขาที่ ตามยดิ่งยิงช้าง บริเวณนี้เรียกกันว่า “ช่องลูกปราย” อยู่ใกล้ ๆ “บ้านบางหมาน” ตำบล คลองศก อำเภอนพม ส่วนสถานที่ปืนไปตกก็ไม่ไกลจากช่องลูกปรายมากนัก บริเวณนั้น เดิมเรียกขานกันว่า “เขาโยน” กาลเวลาล่วงผ่นนานมา คำว่า “เขาโยน” กร่อนมาเป็น “เขาโหลน” ซึ่งตั้งอยู่แถบบริเวณวัดสองพี่น้อง ในปัจจุบันบ้างก็ว่าภูเขาลูกดังกล่าวนี้มี รูปลักษณะคล้ายกับปืน หมายเอาว่าปืนที่ตามยดิ่งขว้างมาตกกลายเป็นภูเขาหินขนาด มหึมาในเวลาต่อมา

ช่องม้าเหลียว

ตามยดิ่งออกไล่ล่าโขลงช้างไพร่มาถึงกลางป่าแห่งหนึ่ง ด้วยความที่ช้างวิ่งหนีเอา ชีวิตรอด เหยียบหักไม้โพงผางดังสนั่นไปทั่วไพร่พง มีม้าเถื่อนตัวหนึ่งวิ่งด้วยความตกใจ เช่นกันว่าเอ๋มมันเกิดอะไรขึ้น ขณะนั้นม้ามักก็หยุดเหลียวหลังดูตามยดิ่งเห็นแล้วก็ออกวิ่งต่อไป ด้วยความตกใจ บริเวณนี้เรียกกันว่า “ช่องม้าเหลียว”

หมาแหงน แลนคารู

สุนัขใจตัวที่ติดตามตามยดิ่งมาด้วย ออกวิ่งนำหน้าไปเรื่อย พอมาถึงบริเวณที่ราบ ลุ่มริมคลองศกเจอกับตะกวด (ภาษาถิ่นเรียกแลน) ตัวหนึ่ง สุนัขไม่รอรีทั้งวิ่งทั้งเห่าไล่ ตะกวดตัวดังกล่าว แต่ปรากฏว่าไล่ไม่ทันตะกวดวิ่งลงรูเสียก่อนโผล่อยู่แต่ส่วนหาง ซึ่งรูนั้น

อยู่บนที่สูงเป็นหน้าผาชันหมากก็ได้แต่แหงนดู ตามตำนานเล่าว่าหมาตัวนั้นแหงนดูตะกวด อยู่กระทั่งขาดใจตายกลายเป็นหินอยู่ในกลางลำน้ำคลองศก เรียกบริเวณนั้นว่า “หมาแหงน” ซึ่งปัจจุบันในช่วงหน้าแล้งหินก้อนดังกล่าวโผล่สามารถมองเห็นได้ คือ มีก้อนหินลักษณะคล้ายรูปหมาเอนหน้าอยู่ ส่วนตะกวด (แลน) ตัวนั้นก็กลายเป็นหินโผล่แต่ส่วนหาง อยู่ที่หน้าผาริมคลองศกใกล้ ๆ ทำน้ำวัดถ้ำวราม เรียกขานกันว่า “แลนคารู” เรื่องนี้ยังเป็นที่นิยมของผู้เฒ่าในย่านตำบลคลองศก เล่าให้อนุชนรุ่นหลังได้รับฟังสืบต่อกันมา โดยให้ชื่อเรื่องราวว่า “หมาแหงน แลนคารู”

เขาพรั้าหัก ช่องลม ถ้ำดิน

ตามยถิงเดินตามเสียงหมาเห่ามาในราวไพร เมื่อมาถึงก็แหงนขึ้นไปเห็นตะกวด (แลน) ชักเอาพรั้าคว้างออกไปหมายเอาชีวิต พรั้าไม่ถูกแลนพลาดไปกระทบโดนหน้าผาแห่งศิลาทึบ แรงประทะเข้าอย่างจังทำให้พรั้าหักสะบั้น ต่อมาภูเขานั้นเรียกขานกันว่า “เขาพรั้าหัก” ตามยถิงไม่ลดละความตั้งใจออกติดตามไล่ล่าข้างต่อไป มาถึงช่องแคบภูเขาสูงตระหง่านทอดยอดกระหนาบทั้งซ้ายขวา เมฆจับกลุ่มทอผ้าดำทะมึนทึนลมเย็น โหมกระหน่ำสายฝนก็โปรยปรายลงมา ตามยถิงเห็นพุ่มไม้ทั้งขนาดย่อม ไม่ช้าก็รีบจ้ำจี้เข้าไปหลบฝนได้ร่มต้นทั้ง ณ ช่องเขาแห่งนั้น ในปัจจุบัน คือ บริเวณ “ช่องลม” ฝนแล้งขาดเม็ดแล้วก็ออกเดินทางต่อ พลองล้วงมือเข้าไปในกระเป๋าสีดินปืน ตามยถิงเข้าใจยิ่งนักดินปืนเปียกน้ำฝนเสียสิ้นเห็นว่าใช้การไม่ได้ ทั้งปืนก็คว้างทิ้งเสียแล้ว จึงล้วงเอาดินปืนข้างเข้าไปในถ้ำ ต่อมาถ้ำแห่งนั้นเรียกขานกันว่า “ถ้ำดิน” ตามความนิยมของคนปักษ์ใต้ที่มักชอบเรียกชื่ออะไรสั้น ๆ เช่น มะพร้าว ก็เรียก พรวัว ฯลฯ ถ้ำแห่งนี้ก็เช่นกัน หากถ้าเรียกชื่อเต็ม ๆ ก็ต้องเรียกว่า “ถ้ำดินปืน” จึงตัดคำว่าปืนออกเสีย

ตำนานกำเนิดภูมินามพื้นบ้านในจังหวัดพังงา

บ้านช้างนอน

ตามยถิงสังเกตดูช้างและรอยเท้าช้างมาเรื่อย บุกป่าฝ่าเนินข้ามเทือกเขาสกที่เป็นเสมือนกำแพงกั้นระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับพังงา ช้างวิ่งกระเจิงหนีตามยถิงมาด้วย

ความเหนื่อยหอบหุดนอนพักอยู่ใกล้ริมธารในราวไพร บริเวณนั้นจึงเรียกขานกันว่า “บ้านช้างนอน” เขตอำเภอท้ายเหมือง

เขานินลับ

ตามดิ่งติดตามช้างมาพบกับแท่นศิลา เห็นว่าผิวเนื้อศิลานั้นช่างละเอียดดี จึงฉวยใบหอกลับกับศิลานั้นอยู่ครู่หนึ่ง จนเห็นว่าคมดีแล้ว ก่อนจะออกเดินทางต่อไปบริเวณที่ตามดิ่งลับหอกเรียกขานกันว่า “เขานินลับ” ติดเขต อำเภอตะกั่วทุ่ง

บ้านแผล บ้านตากแดด

ตามดิ่งติดตามมาพบช้าง ค่อย ๆ ย่องเข้าใกล้ ชนิดที่เรียกว่าเข้าใกล้ระยะเผาขนแล้วชักหอกใบพายขว้างไปปักถูกขาข้างกลายเป็นแผลหะหะ บริเวณนั้นต่อมาจึงเรียกขานกันว่า “บ้านแผล” ช้างถูกหอกก็ตกใจวิ่งหนีสุดชีวิต ด้วยความเจ็บปวดจากพิษบาดแผล มันจึงมานอนระทมตากแดดอยู่กลางลานโล่งแจ้งหนึ่ง บริเวณดังกล่าวนี้เรียกขานกันว่า “บ้านตากแดด” ทั้งสองแห่งนี้ปัจจุบันติดเขตเมืองพังงาใกล้ตัวจังหวัดออกไป

เขาช้าง ถ้ำพุงช้าง บางลากหอก พังงา

ตามดิ่งไล่ล่าติดตามช้างมาถึงบริเวณช่องภูเขา ที่เต็มไปด้วยเขานินน้อยใหญ่วางสลับซับซ้อน อันเป็นที่ตั้งของตัวจังหวัดพังงาในปัจจุบัน ตามดิ่งเห็นช้างพลาย งาโค้งยาวตัวหนึ่งยืนหักกินยอดหวายอยู่ ไม่ช้าที่ตามดิ่งนั่งลงสำรวจจิตพลายยกมือขึ้นพนมออกชื่อเอ่ยนามสิ่งศักดิ์สิทธิ์เจ้าป่าเจ้าเขา ร่ายมนต์สะกดไพร ช่วยคลบ้นดาลให้การสังหารช้างได้เสร็จสมตามหวัง พืมพ้ออยู่ครู่หนึ่ง เสร็จแล้วสังเกตดูทิศทางลมแล้วค่อย ๆ ย่องเข้าทางใต้ลมเพื่อประชิดตัว เห็นได้ระยะพอเหมาะไม่เกินกำลังหอกใบพายที่จะชดไปปักเอาชีวิตเจ้าพลายให้ดับสิ้น มือกำหอกแน่น เงื้อสุดแรงขว้างหอกออกไปปักท้องอย่างจัง จากข้างซ้ายทะลุออกข้างขวา ปลายคมหอกไปเชือดเอ็นถูกที่สำคัญ พลายล้มหมอบขาดใจตายลงทันที ด้วยความโกรธตามดิ่งกระโดดง้างงาช้างหักสะบั้นกระเด็นกระดอนไปตั้งพิงอยู่กับแผ่นศิลาริมเชิงภู บริเวณนั้นจึงเรียกขานกันว่า “พังงา” นานวันเข้านามเรียกขานก็กร่อนกลายมาเป็น “พังงา” ดังนามเรียกขานชื่อจังหวัดในปัจจุบัน บางตำนานกล่าวว่าตามดิ่งนำงาช้างไปฝังไว้ที่ริมภูเขา จึงเรียกภูเขานั้นว่า “เขาพังงา” คำว่า “พังงา” คือ

ชื่อภูเขานี้ต่อมากลายเสียงเป็น “พังงา” (ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2552) เมืองนี้เดิมเรียกว่า “เมืองพังงา” มาภายหลังจึงเพี้ยนไปเป็น “พังงา” (บล็อกโอเคเนชั่น, 2555)

เขาช้าง ถ้ำพุงช้าง วังหม้อแกง

ร่างพลายงามตัวนั้นกลับกลายเป็นภูเขาศิลา เรียกขานบริเวณนั้นกันว่า “เขาช้าง” บริเวณที่พุงหรือท้องของช้างกลายเป็นถ้ำขนาดใหญ่เรียกขานกันว่า “ถ้ำพุงช้าง” ด้วยความอาฆาตแค้นเพื่อให้สาสมแก่ใจ เมื่อช้างล้มตายแล้ว ไม่รอรำชาที่ตามมดจัดการผ่าท้องช้างควักเอาเครื่องในส่วนหนึ่งไปล้างที่ริมลำธาร เสริ่งแล้วหาก่อนหินขนาดเชื่องมา 3 ก้อน ตั้งเป็นก้อนเสา ล้างเอาเหล็กไฟตบ หรือตะบันไฟที่พกติดตัวขึ้นมาตบ 2-3 ที่เกิดประกายไฟลุกแดงไหม้ปุ่ตันเต่าร้างที่ใช้ทำเชื้อล่อไฟ เก็บเอาใบไม้กิ่งไม้แห้งสมก่อไฟ ลุกโพล่ง หยิบเครื่องในช้างใส่หม้อตั้งไฟต้มพอสุก เสริ่งแล้วกินอย่างเอร็ดอร่อยไม่เหลือ แม้แต่ชนิดเดียว ชนิดที่เรียกกันว่ากินคว่ำหม้อ อิ่มแล้วตามมดฉวยหม้อขว้างไปตกในลำธาร ไกล ๆ ต่อมาบริเวณนั้นเรียกขานกันว่า “วังหม้อแกง” สามแยกก่อนเข้าตลาดพังงาในปัจจุบัน ก็น่าแปลกใจว่าทำไมตามมดไม่ฆ่าช้างเอางา แต่ฆ่าเพื่อแกงกิน ตามตำนานเล่าไว้เพียงว่าเราเข้าไปพัวกับภูเขาแห่งนั้น หรืองาช้างสมัยนั้นยังไม่เป็นที่นิยม ไม่มีราคาเหมือนอย่างสมัยนี้ สมัยนั้นช้างจึงได้มีอยู่เกลื่อนกลาดทุกผืนไพร

ช่องเขาขาด บางลากหอก

ตามมดเสร็จสิ้นภารกิจแล้ว ออกเดินทางกลับผ่านมาทางเขาทอย มือขวากุมด้าม หอกใบพายคูใจ ปลายหอกปล่อยลากพื้นปฐพีมาเป็นทาง เส้นทางที่ตามมดเดินลากหอก ข้ามภูเขามานั้น ปรากฏว่าภูเขาศิลาขาดแยกออกจากกันตามรอยหอกของตามมด ต่อมาบริเวณนั้นเรียกขานกันว่า “ช่องเขาขาด” ส่วนทางลากหอกบนแผ่นพื้นปฐพีกลายเป็นสายธารลำน้ำใส เรียกขานกันว่า “บางลากหอก”

เขาตางุ่ม เขาหินพังกอง

บ้างก็กล่าวกันว่าช้างพลายงามตัวนี้ เป็นช้างของตางุ่ม ชาวพุมเรียง อำเภอยา ซึ่งประกอบอาชีพค้าขาย เอาสินค้าบรรทุกหลังช้างออกเดินทางร่อนเร่แม่ไพรจาก พุมเรียงลัดขึ้นมาจากลุ่มน้ำคลองพุมดวง วกเข้าลุ่มน้ำคลองสก ข้ามเขาสกไปทำการ

ค้าขายแถบพังงา สินค้าของตาจุ่มจะเป็นอะไรนั้นไม่ทราบชัด จะว่าเป็นอาหารทะเล จำพวกปลาแห้ง กะปิ ก็คงไม่ใช่กระมัง เพราะพังงาก็ไม่ไกลทะเลมากนัก มีอาหารจำพวก นี้อยู่ถมเถ ใครหรือจะเอามาแพรวไปขายสวน จึงสันนิษฐานได้ว่าตาจุ่มอาจจะไปพ่อค้า ผ้า เพราะผ้าทอของพุมเรียงขึ้นชื่อมาช้านาน ดังมี เนื้อความตอนหนึ่งในหนังสือร้อยกรอง เรื่อง “เทียวอ่าวพังงา” (พระครูธรรมสารวิมล (เคลือบ จิตตาวีโร), 2522 : 43) กล่าวถึง ตาจุ่มว่า

“กล่าวถึงผ้ายตาจุ่มบ้านพุมเรียง มีช่างเพียงสองเชือกเลือกของขาย
เชือกหนึ่งพังยังอีกเชือกหนึ่งพลาย เรือนกายขายของต้องค้ำคิ่น
ขึ้นทางเหนือเพื่อขายผ้าลายทอ บ้านติดต่อต่างตำบลสุดหนึ่่น”

ระหว่างเดินทางพักคนพักข้าง ตาจุ่มเอาช้างพาหนะไปผูกไว้ใกล้ ๆ ที่พัก คั้นนั้น ปรากฏว่ามีโขลงช้างป่าผ่านเข้ามาใกล้ ๆ ที่ตาจุ่มล่ามช้าง ด้วยความเป็นช่างพลายเมื่อได้ สบายช้างพังในโขลงช้างป่านั้น ช้างตาจุ่มเกิดความคึกคะนองกระชากโซ่ที่ล่ามขาด หนีตาม ช้างเถื่อนโขลงนั้นไป เหลือแต่ช้างพังเพียงตัวเดียว ตาจุ่มขึ้นนั่งบนคอนางพังออกสะกดรอย ติดตามเจ้าพลายมาเจออีกทีล้มตายเสียแล้ว ด้วยความโศกเศร้ากลายเป็นบาทจิตพิชโชใจ กล่าววาทาจุ่มเศร้าใจอยู่ไม่นานก็ล้มตายลง นี่แหละหนอโบราณว่าไว้ใดหรือจะเท่าไรใจ มันไร้ โสสรักษา จะมีก็แต่ธรรมโอสถ ขององค์สมเด็จพระชินวรที่ช่วยเยียวยาได้

สรีระของตาจุ่ม กลับกลายเป็นภูเขาเรียกขานกันว่า “เขาตาจุ่ม” ส่วนช้างพังยี่นดู ศพตาจุ่มจนกระทั่งสิ้นลมล้มตายลงตรงนั้น ความผูกพันระหว่างสัตว์เลี้ยงกับเจ้าของ เป็นความรักของคนกับสัตว์เดรัจฉานที่กลมเกลียวเหนียวแน่นยากเกินบรรยาย ดังมีอุทาหรณ์เรื่องเล่าอยู่ถมเถ ช้างพังของตาจุ่มก็เช่นกัน ด้วยความที่มันโศกเศร้าเสียใจ ยืนอยู่ที่เดียวอดน้ำอดหญ้าไม่ยอมหลับยอมนอน กระทั่งล้มตายในที่สุด บริเวณนั้นเรียก ขานกันว่า “เขาหินพังกอง” ล่วงกาลผ่านสมัยเรียกกร่อนมาเป็น “เขาหินนางกอง”

ทับปุด

ตายมดิงเมื่อเสร็จสิ้นภารกิจไล่ล่าล้มช้างแล้ว ผินหลังจกรับมายังคลองแสง เดินออกมาจากบริเวณที่สังหารช้างไม่ไกลนัก เห็นว่าแขนขาไร้เรี่ยวแรงเหน็ดเหนื่อยเสีย

เต็มทน จึงหมายใจว่าพักเอาแรงเสียสักระยะหนึ่งก่อน จึงได้จัดแจงสร้างทับ (เพิงพักขนาดเล็ก) เผอผุดตรงนั้นต้นปุดช้าง ปุดชนิดที่ใบใหญ่ ๆ ขึ้นอยู่ทั่วบริเวณ เห็นได้ที่ตามมดิง ตัดเอาใบปุดนั้นมาเป็นเครื่องมุงหลังคาทับ ต่อมาบริเวณนั้นเรียกขานกันว่า “ทับปุด”

ทองตึง : สตรีสามัญผู้กลายเป็นเทพ

ตามดิงพักผอนอยู่ไม่นาน เห็นว่ากำลังวังชากลับฟื้นคืนดังเดิมแล้ว ดั้นด้นบุกไพร มาถึงบ้านไกรสร คลองแสง อยู่ใกล้กับยายทองตึงได้ไม่นานก็เจ็บป่วยล้มตายลง ทั้งยายทองตึงภรรยารักเอาไว้มองหลัง ส่วนยายทองตึงเมื่อสามียอดตายใจล้มตาย ก็เกิดความทุกข์ใจยิ่งนัก ด้วยความเศร้าหมองตรอมตรมอรุา ตำนานเล่าว่า ในที่สุดยายทองตึงหนีออกจากเคหาลัยหายเข้าไปในป่าไพร กลับกลายเป็นเสือ บางสำนวนก็ว่ายายทองตึงกลายเป็นหมี เป็นที่มาของ “แม่ยายทองตึง” เทพผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ที่ชาวบ้านยังให้ความเคารพนับถือ บนบานสารกล่าวให้ช่วยปกปักรักษาช่วยเหลือในเมื่อยามตกทุกข์ได้เชิญใจ อำนาจศักดิ์สิทธิ์ของแม่ยายทองตึงยังฝังอยู่ในความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้านสืบมาถึงปัจจุบัน

บทสรุป

จากการได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน และสถานที่ต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวถึงมาโดยลำดับแล้วนั้น ผู้เขียนได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง ร้อยแก้ว และเรียบเรียงขึ้นจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่า ตามที่ได้กล่าวถึงแล้วในเอกสารอ้างอิง ด้วยเหตุที่ได้รวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง ทำให้ตำนานภูมินามที่เขียนขึ้นครั้งนี้ กล่าวถึงชื่อหมู่บ้าน และสถานที่ต่าง ๆ รวบรวมอยู่มากกว่าสำนวนคำบอกเล่าอื่น ๆ ที่กล่าวเช่นนั้น ไขว่คว้าผู้เขียนจะเฝ้าหวัดว่าเป็นความคิดของตนแต่ประการใด เพราะเรื่องราวที่นำมาเขียนก็หยิบยกเอาต้นเค้าที่เล่าสืบต่อกันมาแต่โบราณ

จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเหล่านั้น พินิจเห็นแล้วว่ามีความเข้ากันได้ปะติดปะต่อเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะตำนานภูมินามเรื่องนี้ครอบคลุมพื้นที่กว้างพอสมควร คือ ส่วนหนึ่งของอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และบางส่วนของจังหวัดพังงา ที่อำเภอพนมก็มีสำนวนเล่าอย่างหนึ่ง ที่จังหวัดพังงาก็มีสำนวนเล่าอีกอย่างหนึ่ง ในที่นี้ได้นำมารวบรวมเรียบเรียงเข้าเป็นเรื่องเดียวกัน จึงทำให้ตำนานภูมินามเรื่องนี้ อาจผิดแปลกแตกต่างจากที่ท่านเคยได้ยินได้ฟัง เห็นด้วยหรือไม่อย่างไรนั้น ผู้เขียนถือว่าเสนอเนื้อเรื่องดังกล่าวมาข้างต้นไว้ให้ท่านพิจารณาหาข้อผิดพลาดขาดตกบกพร่อง ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามความเห็น ด้วยมองเห็นว่าตำนานภูมินามเรื่องนี้มีคุณประโยชน์จึงเขียนไว้เพื่อเป็นการธำรงรักษาสืบทอดให้ดำรงคงอยู่ต่อไปคู่ท้องถิ่น ให้อนุชนได้ศึกษาเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นสืบไป

สาระสำคัญที่นับได้ว่าเป็นประโยชน์จากการศึกษาภูมินามและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในตำนานพื้นบ้านเรื่องพ่อตาโจงโดงครั้งนี้ คือ การนำเอามรดกทางปัญญาของบรรพชนที่อยู่ในรูปของเรื่องเล่า ตำนาน ภูมินาม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไปสร้างคุณค่าให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในมิติต่าง ๆ อย่างเช่น การนำเอาเนื้อหาไปสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์ เพื่อการศึกษาเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน เมื่อสมาชิกในชุมชนเห็นคุณค่า เขาย่อมร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาสืบทอด ตำนานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็กลายเป็นสิ่งที่ร้อยรัดจิตใจของคนในท้องถิ่น นำไปสู่ความรัก สามัคคี ความเข้มแข็ง ของชุมชนยิ่งขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

ชะลอ เอี่ยมสุทธิ และคณะ. (2545). “การเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัวอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชนแม่เจ้าอยู่หัว”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ : สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- บล็อกโอเคนชั่น. (2555). *ตำนานเขาช้าง ถ้ำพุงช้าง จังหวัดพังงา*. <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=790017>.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2552). ชื่อบ้านนามเมือง ภาคใต้ (7) พังงา. *วารสาร รุสมีแล*, 30(2), 1-6.
- พระราชรัตนกวี (ก. ธมมาร), (2559). *นิราศพนม*. ฉบับพิมพ์ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ คุณแม่ละอาย จันทรแสงกุล.
- พระครูธรรมสารวิมล (เคลือบ จิตตาวีโล). (2522). *เที่ยวอ่าวพังงา*. พังงา : พังงาการพิมพ์.

บุคลากรกรม

- พระครูธรรมสารวิมล (เคลือบ จิตตาวีโล) (ผู้ให้สัมภาษณ์). ดร.เจริญพงษ์ วิชัย (ผู้สัมภาษณ์) ที่วัดบางเสียด ตำบลเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา. เมื่อ 20 เมษายน 2550.
- นายขุน อันเขววงศ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ดร.เจริญพงษ์ วิชัย (ผู้สัมภาษณ์) ที่บ้านปากน้ำ ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อ 5 พฤษภาคม 2550.